

Magyar Zoltán

„KERESSÜK A SZŰZANYÁT...”

– Csíksomlyóról szóló mondák a moldvai csángó folklórban –

A CSÁNGÓK ÉS A CSÍKSOMLYÓI BŰCSŰ

A moldvai katolikusok csíksomlyói jelenléte több évszázadra visszamenőleg adatolható.¹ A csíksomlyói ferencesek moldvai missziós tevékenységének már a 15. század derekán vannak okleveles nyomai,² s az egykori kapcsolat még szorosabbá vált az általuk 1510-ben Bákóban alapított rendházukkal, amely sok tekintetben a csíki kolostor filiájának számított, onnan kapta javarészt szerzetesi utánpótlását is. E katolikus „végvár” a középkori magyar állam bukását és a reformáció magyarországi megjelenését követően is még évtizedekig tartotta hadállásait, és betöltötte funkcióját a Kárpátokon túli magyar telepek lelki gondozását illetően, azonban az 1570-es évek török hadjárásai a Szeret völgyét sem kerülték el. 1574-ben a bákói kolostort is kifosztották és felgyújtották, és az elszéledő szerzetesek többé már nem is tértek vissza romossá vált falai közé. Ami azonban nem jelenti azt, hogy a csíki ferencesek ne fordítottak volna figyelmet továbbra is a 16. század végén radikálisan megfogyatkozó moldvai – magyar nyelvű – katolikusok lelki gondozására.³

-
- 1 A moldvai magyarok csíksomlyói búcsújárásával kapcsolatos eddigi áttekintések: Barna Gábor: *Moldvai magyarok a csíksomlyói búcsún*. In „*Megfog vala apóm szokor kezemtül...*” *Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére*. Szerk. Halász Péter. Budapest, 1993, Lakatos Demeter Egyesület, 45–62. p.; Magyar Zoltán: *A moldvai csángók búcsújáró szokásai*. (Szakdolgozat, Kossuth Lajos Tudományegyetem: DENIA 3151.) Debrecen, 1993, 44–54. p.; Mohay Tamás: *Moldvai magyarok pünkösdkor Csíksomlyón*. In *Csodaszarvas. Östörténet, vallás és néphagyomány*. Szerk. Molnár Adám. Budapest, 2005, 173–186. p.; Uő: *A csíksomlyói pünkösdi búcsújárás. Történet, eredet, hagyomány*. Budapest, 2009, L’Harmattan Kiadó, 219–224. p.; Táncoz Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség: a moldvai csángók viszonya Csíksomlyóhoz*. *Ethnographia*, 127. (2016) 2. sz. 189–211. p.; Uő: *Csíksomlyó a népi vallásosságban*. Budapest, 2016, Nap Kiadó, 191–249. p.
 - 2 Szabó Flóris: *Huszita-e a huszita Biblia? Bírálata és útkeresés*. *Irodalomtörténeti Közlemények*, XCIII. (1989) 1–2. sz. 120. p.
 - 3 A 17. század első felének moldvai missziós tevékenységéről, amelyben szintén főként erdélyi ferencesek vállaltak szerepet: P. György József: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*. Cluj–Kolozsvár, 1930, 136–137. p.; Táncoz Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség...* 190. p. A moldvai magyarság lélekszámának radikális csökkenéséről: Domokos Pál Péter: *A moldvai magyarság*. Budapest, 1987, Magvető Kiadó, 58–88. p.

Nyilvánvalóan a ferences missziók hatását kell látnunk abban is, hogy a 17. századtól a moldvai katolikusok is nagy számban keresték fel a csíksomlyói kolostor búcsúját (vagy búcsúit). E zarándoklatok középkori előzményeiről erre vonatkozó források hiányában nincsen tudomásunk, azonban nem kizárt, hogy a kolostor Sarlós Boldogasszony-napi búcsús ünnepét a Tatros völgyében, illetve a Szeret mentén élő magyarok már a 15–16. század folyamán is felkeresték.⁴ A püNKöSDi búcsúval kapcsolatos első híradás (P. Jegenyei Ferenc obszerváns ferences 1649. évi, X. Ince pápához intézett folyamodványa) a csíksomlyói és a néhány évvel korábban épült mikházi templomon kívül a Csík és Gyimes határán fekvő széphavasi kápolna búcsúját is említi, ahol az ünnep másodnapján tartottak istentiszteletet (*In capellis Alpium Szep Hauas pro secunda die Pentecostes indulgentiae plenarie*),⁵ kimondatlanul, ám bizonyosan a Csíksomlyóról hazainduló moldvai magyarok részvételével.⁶

Részben a Szentszéktől elnyert búcsú kiváltságoknak is betudható, hogy több, a 18. század első feléből származó egyházi forrás már „régí hagyomány”-ként tesz említést a moldvai csángók csíksomlyói búcsújárásáról.⁷ A Csíkból Moldvába átvezető régi országút, az ún. Kabalahágó mentén létezett kápolnák, a Szépvízhez közelebbi Pogány-havas nyugati oldalában, az ún. Kicsi Pogány-havason épített Szent László-kápolna,⁸ valamint a Széphavas tetején magasodó Szentlélek-kápolna⁹ másfél-két évszázadon keresztül¹⁰ bizonyosan szerepet játszott a moldvai zarándokok püNKöSDi vallásgyakorlásában. A csíksomlyói ferences

4 Vö. Szabó Károly szerk.: *Székely oklevéltár I.* Kolozsvár, 1872, 153–154. p.; P. György József: *i. m.* 148. p.

5 Tóth István György szerk.: *Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania (1572–1772) III.* Róma–Budapest, 2005, 1787. p.; Kun Szerafin ferences szerzetes 1630. évi jelentése szintén említi a széphavasi kápolnát: (Tóth István György: *Relationes missionariorum de Hungaria et Transilvania, 1627–1707.* Róma–Budapest, 1994, 243. p.), azonban e híradás a templomtípus téves szerepeltetése miatt forráskritikával kezelendő (Botár István: Csíkszépvíz havasi kápolnái. A *Csiki Székely Múzeum Évkönyve*, 2010, 21. p.).

6 Mohay Tamás: *A csíksomlyói püNKöSDi búcsújárás...* 138. p.; Botár István: *i. m.* 21–22. p.

7 Mohay Tamás: *A csíksomlyói püNKöSDi búcsújárás...* 140–142. p.

8 Botár István: *i. m.* 19–21. p.

9 Magyar Zoltán: A széphavasi Szent László-kápolna és búcsújáróhely. *Néprajzi Látóhatár*, 1996. 1–2. sz. 99–105. p.; Uő: *Szent László a magyar néphagyományban.* Budapest, 1998a, Osiris Kiadó, 227–237. p.

10 Botár szerint barokk kori építmények (Botár István: *i. m.* 20–22. p.), ám a középkori előzmények sem zárhatók ki.

rendi krónikás, Losteiner Leonárd *Propago Vitis* című kéziratos művében (1786–1789) részletesebben is szó esik a pütkösdkor Csíksomlyóra érkező moldvai búcsújárókról. Mint azt Losteiner írja, a moldvai magyar búcsúsok útban a kegyhelyre a Szent László-kápolnánál megpihenve elénekelték a *Zeng az erdő, zeng, zúg a levele, Mária örömére* kezdetű egyházi népéneket.¹¹ Az 1838-ban a moldvai magyar telepeket felkereső Gegő Elek bizonyos „Németi” nevű székely pap kézirátát idézve szintén említi a fenti éneket, azonban ő a széphavasi kápolna kapcsán: „S valóban századokon által annyira szaparodtak Moldvában a’ székelyek, hogy a’ határvonali vesztéglés’ daczára is, csak a’ Széphavason keresztül – mellynek kápolnáját meglátogatván imigy énekeltek: »Zeng az erdő zeng, zug a’ levele, Mária’ tiszteletére« – a csíksomlyói bucsúra 1744-ik évben ötezeren jelenének meg.”¹² Tánczos Vilmosmal egyetértve¹³ magunk is úgy véljük, hogy a korabeli demográfiai viszonyok miatt e Gegő által jelzett szám túlzó lehet,¹⁴ azonban bizonyos, hogy a 18. század közepén még – többé-kevésbé szervezett formában – valóban sokan érkezhettek Moldvából pütkösdkor Csíksomlyóra. Az olasz Visconti 1699-ben Nagyszébenben kiadott térképén még mindkét kápolna piktogramja fel van tüntetve,¹⁵ azonban Lipszky János mintegy száz évvel később készült térképén már egyik hegyi kápolna sem szerepel,¹⁶ s a két szakrális épület korabeli romlása és pusztulása összefügghet azzal is, hogy a 18. század végére a korábban még kiterjedt kapcsolatok meglazultak. A moldvai katolikusok Csíksomlyóra irányuló zarándoklata azonban a 19. században sem szakadt meg, hiszen a vallásos élményen túlmenően az 1764-es székely kivándorlók leszármazottai is sokáig számon tartották és ápolták az anyaországi rokon kötelékeket. Több mint beszédes Domokos Pál Péter életútinterjújának ama kitétele, miszerint néhány nemzedékkel koráb-

11 Mohay Tamás: *A csíksomlyói pütkösdői búcsújárás...* 221. p.

12 Gegő Elek: *A moldvai magyar telepekről*. Budán, 1838, A’ Magyar Királyi Egyetem Betűivel’, 71. p.

13 Tánczos Vilmos: *Csíksomlyó a népi vallásosságban...* 191. p.

14 Tekintettel arra, hogy a székely telepések többsége csak két évtizeddel később, az 1764. évi madéfalvi vérengzést követően költözött át Moldva, illetve Bukovina földjére.

15 Morando Visconti: *Mappa della Transilvania...* Hermannstadt, 1699. (Faksimile kiadás: Budapest, 2002)

16 Herner János szerk.: *Erdély és a Részek Térképe és Helységnevtára. Készült Lipszky János 1806-ban megjelent műve alapján*. Szeged, 1987, József Attila Tudományegyetem, 29 t.

ban még szokásban volt, hogy a csíki ferences gimnázium tanulói évről évre a széphavasi kápolnánál fogadták a pünkösdi búcsúra érkező moldvai katolikusokat, majd együtt vonultak a körmenetre.¹⁷ Minderre Benkő József és Losteiner nyomán Orbán Balázs is utal.¹⁸ Egy később még részletezendő barokk kori szokásjog maradványaként még a 19. század második felében is általánosan bevett gyakorlat volt a moldvai búcsúsok vendégül látása a csíksomlyói egyházközségben.¹⁹ S habár az 1918-as impériumváltás lehetővé tette, hogy a csángók a korábbiaknál könnyebben juthassanak el a kegyhelyre, a 20. században felerősödő nyelvi asszimiláció és a moldvai klérus Csíksomlyóval kapcsolatos ambivalens álláspontja fokozatosan erodálta azt az érzelmi kötődést, amely a Kárpátokon túli magyarokat a kegyhelyhez fűzte. Ám végső soron e tekintetben is a kommunista diktatúra számolta fel 1948 után a szervezett zarándoklatokat, s a több évtizedes tiltást követően organikus módon már nem éledt újjá a korábbi szokás és gyakorlat.

A CSODATÉVŐ KEGYSZOBOR

Mint az e rövid történeti áttekintésből is kitűnik, s mint azt a gyér számú források is sejtetik, Csíksomlyó évszázadokra visszamenőlegesen organikus része a moldvai katolikusok vallási tradícióinak és tudatvilágának. S mivel történetesen a folklór a népi kultúra legkevésbé monolit szegmense, a kegyhellyel kapcsolatos szellemi javak többnyire már a keletkezésükkel egyidőben átkerülhettek – a búcsújárók révén – a moldvai területekre. Hatványozottan érvényes lehet mindez az egyházi énekeken, népenekeken és imádságokon kívül mindazokra a narratív tradíciókra, melyek az idők folyamán különféle mirákulum-jegyzékek

17 Domokos Pál Péter: *Az én Erdélyem. Domokos Pál Péter elmondja életét Balogh Júliának.* Budapest, 1988, Vita Kiadó, 23. p.

18 Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismeri szempontból II.* Pest–Budapest, 1869, Ráth Mór Bizománya, 76. p.: „...ezen – a Szent Lélek tiszteletére szentelt – kápolnához gyűt össze pünkösztkor minden évben kilencz moldovai székely (csángó) falu lakossága, fehér öltönyben, arany himzett fehér zászlókkal, s énekelve: »Zeng az erdő, zúg a levele Mária öröme» jöttek ide, hol csíki testvérekkel találkozza, zászlóikat összeírntve, mentek Csik-Somlyóra bucsura, visszatértökkor pedig az egész nép és deákság elkísérte idáig, hol miséztek, mulattak, s jövő évre találkozást adva egymásnak, érzékenyen bucsuztak el a távozó rokonoktól.”

19 Domokos Pál Péter: „...édes Hazámnak akartam szolgálni...” *Kájoni János: Canticonale Catholicum. Petrás Incze János: Tudósítások.* Budapest, 1979, Szent István Társulat, 6. p.; Uő: *Az én Erdélyem...* 1988, 21. p.

ben²⁰ és a kegyhely legendakörében összegződtek.²¹ Kérdéses persze, hogy e javarészt Csíkban megismert tradíciókból mi és miért ragadt meg és terjedt el széleskörűen a csángó népi kultúrában is, illetve hogy melyek azok a hagyományelemek, amelyek a moldvai magyar szájhagyományban alakultak ki, honosodtak meg az évenkénti búcsújárással és a felkeresett kegyhellyel összefüggésben. A továbbiakban tanulmányunkban a fenti két kérdésre keressük a választ a 20–21. századi folklórgyűjtések által feltárt szövegtörzsek tükrében.

Figyelemre méltó, hogy a Csíksomlyóval kapcsolatos mondák legkorábbi rétege, amely a kegytemplom szakrális környezetére (Kis-Somlyó hegye, Salvator-kápolna, Szent Antal-kápolna), illetve a búcsújáróhely félig-meddig mitikus történelmi rétegeire (Szent István kora, Szent László-mondakör) reflektál, teljességgel hiányzik a moldvai csángó folklórból.²² Hasonlóképpen „immunis” maradt a moldvai népi emlékezet a pünkösdi búcsú eredethagyományára,²³ jóllehet a 18. század végétől bizonyosan elhangzott az ott összesereglett hívek előtt szentbeszédetek részeként, templomi prédikációk formájában.²⁴ Alkalmassint azonban akár saját (magyar) papjaiktól is hallhattak róla, példa rá a 20. század elején Forrófalván szolgáló Iosif Tălmăcel plébániai napló-bejegyzése.²⁵ A székely folklórban változatos szöveghagyományt képe-

20 Bárh János: *A vigasztaló Napbaöltözött Asszony. Csodás gyógyulások egyházi vizsgálata Csíksomlyón 1784-ben.* Szeged, 2000, Agapé Kiadó; Mohay Tamás: „Istennek kincses tárháza...” P. Losteiner Leonárd ferences kézírata Szűz Mária csíksomlyói kegyzobráról. Csíksomlyó–Budapest, Csíksomlyói Ferences Kolostor – Szent István Társulat, 2015.

21 Magyar Zoltán: A csíksomlyói kegyhely legendaköre. *Ethnographia*, 127. évf. (2016) 2. sz. 212–225. p.

22 Magyar Zoltán: *A csíksomlyói kegyhely...* 213–215. p.

23 Mohay Tamás: *A csíksomlyói pünkösdi búcsújárás...* 106–133. p.

24 Mohay Tamás: *A csíksomlyói pünkösdi búcsújárás...* 116. p.; Magyar Zoltán: *A magyar történelmi mondák katalógusa. Típus- és motívumindex I.* Budapest, 2018, Kairosz Kiadó, 323. p. A 19–20. századi nyomtatványoknak a magyarul írni és olvasni nem tudó, illetve nagy számban írástudatlan moldvaiak kapcsán nyilvánvalóan nem volt meghatározó jelentősége.

25 Coșa, Anton: *Catolicii din Faraoni.* Onești, 2007, Editura Magic Print, 101–104. p. A Historia Domus egy 1920. évi bejegyzése a pünkösdi búcsú eredetét magyarra részletesen leírja a „kálvinisták” fölött aratott győzelem történetét. Vö. Tánzos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség...* 204. p.; Iancu Laura: A szokások harcmezéjén a két világháború között. A Forrófalvi Plébánia „Lapja” (Forrásközlés). *Ethno-Lore*, XXXVII. Szerk. Ispán Ágota Lidia – Magyar Zoltán. Vendégszerk. Fülemile Ágnes – Ament-Kovács Bence. Budapest, 2020, 276. p.

ző vallásküzdelmek emléke²⁶ hasonlóképpen nem került át a csángó szájhagyományba, amelynek racionális magyarázata az, hogy e mondák a moldvai katolikusok számára valószínűleg nem voltak elég érdekesek, hiszen protestánsokkal, valamint protestáns vallással sem a szülőföldjükön, sem Csíkba átmenve jószérével egyáltalán nem találkoztak.

A moldvai csángók csíksomlyói legendakörének centrumában Szűz Mária szobra áll. Eredetmondája egyike a legendakör moldvai specifikumainak, ugyanis ama – szintén a múlt ködébe vesző – alapítási hagyományt, miszerint a szobor Moldvában készült/onnán került jelenlegi helyére, Moldvában általánosan, szórványosan pedig a Gyimeseken is ismerik.²⁷ E kegytárgy keletkezésének helyét és időpontját illetően máig számtalan hipotézis kering, a legvalószínűbb, hogy több más csíki szárnyas oltárhoz hasonlóan ez is egy, a 16. század első felében Csíksomlyón működő műhely alkotásaként készült el.²⁸ A román történész, Nicolae Iorga nyomán, ám a moldvai szájhagyománytól korántsem független eredethagyomány szerint azonban az 1510-ben Bákóban is megtelepedett ferencesekkel lehet összefüggésben, és a kolostor 1574. évi felégetését követően került (vissza?) Csíksomlyóra. A kegyiszobor moldvai eredete kézenfekvő módon magyarázná mind a csángó mondahagyományt, mind pedig a moldvai katolikusok erős ragaszkodását a somlyói Szűzanyához,²⁹ valamelyest analóg módon ahhoz, amit Orbán Balázs említ, miszerint a harangok

26 Magyar Zoltán: *A csíksomlyói kegyhely...* 215–216. p.; Uő: *A reformáció folklórhagyománya*. Budapest, 2017, Kairosz Kiadó, 31–46., 71–137. p.; Uő: *A magyar történeti mondák katalógusa. Típus- és motívumindex IV*. Budapest, 2018, Kairosz Kiadó, 421–447. p.

27 Tánzos Vilmos: Adatok a csíksomlyói kegyhely búcsújáró hagyományainak ismeretéhez. In *Népi vallásosság a Kárpát-medencében I*. Szerk.: Lackovits Emőke. Veszprém, 1991, VEAB Néprajzi Munkabizottsága – Caritas Transsylvania, 138–140. p.; Magyar Zoltán: *A csángók mondavilága. Gyimesi csángó népmondák*. (Magyar Népköltészet Tára III.) Budapest, 2003, Balassi Kiadó, 691–692. p.; Uő: *Csinódi népköltészet. Az Úz-völgyi csángók folklórhagyománya*. (Magyar Népköltészet Tára IX.) Budapest, 2009, Balassi Kiadó, 268. p.; Uő: *Erdélyi népmondák II*. Marosvásárhely, 2011, Mentor Kiadó, 512–513. p.

28 Radocsay Dénes: *A középkori Magyarország faszobrai*. Budapest, 1967, Akadémiai Kiadó, 129. p.

29 Tánzos Vilmos: *Adatok a csíksomlyói kegyhely...* 140. p.; Uő: *A moldvai magyarok búcsúvezetői*. In *Népi vallásosság a Kárpát-medencében II*. Szerk.: S. Lackovits Emőke. Veszprém–Debrecen, 1997, 154. p.

Bákóba szállításának hagyományára „nagyon sok helyt” rálelt a Székelyföldön.³⁰

A csíksomlyói kegyszobor moldvai eredete első ízben a 19. század közepén tűnik fel a forrásokban,³¹ az azonban nem állapítható meg a ferences szerző feljegyzéséből, hogy írásában korabeli folklórhagyományt vagy tudományos hipotézist rögzít-e. Barna Gábor a kegyszobrot Moldvából eredeztető mondákat a hajdani ferences missziókkal hozza összefüggésbe,³² és a csíksomlyói kegyhely népi hagyományköréről szóló művében Tánzos Vilmos is hosszasan ecseteli a csodatévő hírű kegytárggyal összefüggésben a ferences rend egykori moldvai jelenlétének nyomait.³³ A csángó mondák egyöntetűen a Bákó melletti, sokáig Lujzikalagor filiájának számító, katolikusok által lakott és a 19. században még magyar anyanyelvű Barátból³⁴ származtatják a kegyszobrot, amely települést még a 16. században (1588 előtt) adományozta a moldvai fejedelem a katolikus egyháznak, illetve a bákói ferenceseknek.³⁵ A legendás hagyományt a 20. században a moldvai katolikus klérus is felkarolta, olyannyira, hogy az Robu Mihály jászvásári püspök egy 1939. évi szentbeszédében is szerepel.³⁶

A korábbi, zsúpfedéllel fedett fatemplom helyébe 1927–1932 között épült baráti templomot az 1980-as évektől a jászvásári püspökség – sovíniszta egyházpolitikai megfontolásból – igyekezett a csíksomlyói kegyhelyet helyettesítő alternatív moldvai zarándokhelyé tenni. Barát 1982-ben önálló plébániává vált, még ugyanabban az évtizedben egy székely fafaragó elkészítette a templom oltárára a csíksomlyói kegy-

30 Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása... I.* Pest, 1868, 106. p. Ugyanő tesz említést arról a rokon helyi mondáról, miszerint a csíkmenasági szárnyas oltár Mária-képe a barcasági Hóltóvény szász templomából a reformációkor került a Székelyföldre (Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása... VI.*, Budapest, 1873, 429. p.).

31 Erős Ferenc Modeszt: *A' Szűz Mária képe és pünkössti gyülekezet Csik-Somlyón.* Brassó, 1852, 13. p.

32 Barna Gábor: *Moldvai magyarok... 54. p.*

33 Tánzos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség... 193–195. p.*; Uő: *Csíksomlyó a népi vallásosságban... 213–221. p.*

34 A falu régebbi neve Magyarterebes, illetve Alsóterebes volt (Jerney János: *Keleti utazása a' magyarok' őshelyeinek kinyomozása végett. 1844 és 1845. I.* Pest, 1851, 161., 216–217. p.), de 1760-ban már a magyar obszerváns ferencesekre utaló Barát (*Boraz*) néven fordul elő a történeti forrásokban (Iosif Gabor: *Dictionarul comunităților catolice din Moldova.* Bacău, 1996, 33–34. p.).

35 Iosif Gabor: *i. m.* 33–35. p.

36 P. Boros Fortunát: *Csíksomlyó, a kegyhely.* Csíkszereda, 1994, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, 54. p. A *Csiki Hírlap* egy 1932. évi száma szintén említi e hagyományt (Mohay Tamás: *A csíksomlyói pünkösdi búcsújárás... 223. p.*).

szobor másolatát, sőt a pütkösdi búcsújárás elősegítésére megváltoztatták a templom patrocíniumát. E törekvések következtében a csak a környező települések által látogatott templombúcsú a 20–21. század fordulójára több ezres látogatottságú zarándokhelyé vált, és azáltal, hogy a búcsú napja áttevődött pütkösdre, számos, Csíksomlyón rendszeresen megforduló zarándokot is otthonmaradásra készítetett.³⁷ A csíksomlyói kegyszobor moldvai eredetének hagyománya tehát a 21. századra egyháziilag kanonizált, sőt felülről szorgalmazott és terjesztett tradícióvá³⁸ vált ennek az újabb keletű búcsújáróhelynek a vonzáskörzetében, s az újabb generációk körében már javarészt szétszalazhatatlan, hogy azt milyen forrásból ismerték meg. A 20–21. század fordulóján végzett néprajzi gyűjtések – tekintettel arra, hogy szinte kivétel nélkül – idős adatközlőket szólaltattak meg, még egyértelműen autentikus, a moldvai magyar szájhagyományban öröklődött folklór-szövegeket örökítettek meg.

A csíksomlyói kegyhely moldvai eredetének hagyományát számottevő nagyságú szövegtörzset, közel félszáz moldvai mondaszöveg képviseli, valamint további hét, a gyimesi völgyekben feljegyzett szöveg.³⁹ Az 1990–2021 között gyűjtött folklórhagyomány túlnyomó többségét a Bákó környéki falucsoportban, a Szeret folyó jobb partján fekvő településeken jegyezték fel, továbbá a mondának szórványos Tázló menti ismeretét rögzítették. E térképre vetített adatok arra utalnak, hogy noha e hagyomány egyike a leginkább népszerű és elterjedt csángó mondáknak, korántsem általános az ismerete a moldvai magyar nyelvterületen, hiszen az északi csángó falucsoportban egyáltalán nem tudnak róla, és hasonlóképpen nem került felgyűjtésre a legkeletibb

37 Barát moldvai kegyhellyé válásáról és az ottani pütkösdi búcsúról bővebben: Magyar Zoltán: *A moldvai csángók búcsújáró szokásai...* 66–74. p.; Fosztó László: Csíksomlyó és Barát. In *Csángósors. Moldvai csángók a változó időben*. Szerk.: Pozsony Ferenc. Budapest, 1999, Teleki László Alapítvány, 103–111. p.; Tanczos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség...* 199–203. p.; Uő: *Csíksomlyó a népi vallásosságban...* 213–232. p.

38 Vö. Hobsbawm kitalált hagyományról (*invention tradition*) szóló elméletével (Eric Hobsbawm – Terence Ranger: *The Invention of Tradition*. Cambridge, 1983, Cambridge University Press).

39 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa. Típus- és motívumindex V*. Budapest, Kairosz Kiadó, 67. p. Típuszáma: MZ V. C 7.1. A kegyszobor moldvai eredete. Figyelemre méltó, hogy a gyimesi gyűjtések többsége is e kistáj archaikusabb részéből, a hárompataki, valamint az Úz-völgyi csángótelepekről származik.

magyar településeken (Diószén, Lábnik, Magyarfalu) sem, mintegy összhangban azzal, hogy a Szereten túlról, illetve Románvásár vidékéről – részben a nagy távolság miatt – csak szórványosan jutottak el az ott lakó katolikusok a nevezetes erdélyi kegyhelyre.⁴⁰ A Tázló és Tatros menti adatok hiánya pedig vélhetőleg az ottani vonatkozó folklórgyűjtések elmaradásából adódhat, hiszen ha eredendően csakis Bákó-centrikus hagyományról lenne szó, a már említett gyimesi adatok előfordulása is magyarázatot igényelne.

A kegyszoborral kapcsolatos moldvai mondák többségét nemzetközileg elterjedt, más kegyhelyek, kegytárgyak kapcsán is előforduló narratív típusok és vándormotívumok alkotják.⁴¹ Számos folklórszövegben a moldvai eredethagyomány összekapcsolódik az alapítási legendák egyik gyakori toposzával: a megnehezedés csodájával. A moldvai változata szerint, amikor a kegyszobrot Magyarországra/Erdélybe viszik/menekítik, egy adott pontnál (Csíksomlyónál) tovább képtelenek szállítani. S habár odáig csak egyetlen ló által húzott szekérrel vitték, ott a kegytárgy annyira megnehezedik, hogy akárhány ökröt fognak a kocsi elé, azok meg sem tudják mozdítani azt. A monda konklúziója szerint a szállítók belenyugodva az isteni akaratba, Csíksomlyón hagyják a szobrot, és azon a helyen templom épül a tiszteletére.⁴² Feltehetőleg Csíkban hallott hagyományok alapján a megnehezedés csodájának egy további variánsát is ismeri a moldvai szájhagyomány. E változat szerint a már Csíksomlyón őrzött kegyszobrot próbálják meg elhurcolni onnan ellenséges katonák (törökök/tatórok/szovjetek), ám az olyan súlyossá válik, hogy képtelenek levenni a talapzatáról/hogy a település határánál tovább nem tudják vinni.⁴³

A szobor csodás megtalálásának hagyományát többnyire szintén Moldva földjéhez kötik a csángó adatközlők. Egy klézsei monda szerint egy égi jel nyomán a Nap által különös módon megsütött földdarabot felásva találják meg a környékbeli emberek a kegyszobrot.⁴⁴ Egy

40 Vö. Tánzos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség...* 196. p.

41 Vö. Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V.* 63–102. p.

42 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V.* 67–68. p.

43 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V.* 78–79. p.

44 Turai Tünde: *Történeti tudat vizsgálata Klézsen. In Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben.* Szerk.: Pozsony Ferenc. Budapest, 1999, Teleki László Alapítvány, 136. p.

Bogdánfalván feljegyzett monda szerint⁴⁵ – amelynek erdélyi analógiái is ismertek⁴⁶ – egy gyönyörű, fehér lilium kiásása alkalmával kerül elő a Szűzanya csíksomlyói kegyszobra a földből. Erre a legendára utalhatott a csíksomlyói fafaragó által a baráti templom oltárára faragott szobor első változata,⁴⁷ amelyen a Szűz Mária karján tartott kis Jézus egy virágot fog a kezében.⁴⁸ Megint mások szerint a legelőn egy szarvasmarha kaparta ki.⁴⁹ Az ellenség elől elrejtett, majd a vész elvonultával újra fellelt Mária-szoborról szintén tudnak a moldvai katolikusok. Lujzikalagorban többek által ismert hagyomány, hogy a kegytárgyat vízbe rejtik, és aztán onnan (egy tó/patak fenekéről) épségben kerül elő.⁵⁰ Az egyik kalagori változat szerint úgy találják rá, hogy egy halálra ítélt katona a neki adott kegyelem fejében elárulja, hogy a szobrot annak idején hová rejtették.⁵¹ Egy Csíkfaluban gyűjtött történet szerint az elrabolt szobor mindig magától visszaszáll (angyali segédlettel),⁵² és hasonlóképpen vándor toposz az a variáns is, miszerint a megnehezedett kegytárgyat könnyűszerrel képesek visszaszállítani az eredeti helyére.⁵³

A kegyszobor arcán látható sérülésnyom a csángó adatközlők szerint is annak földből előkerülése alkalmával keletkezett, illetve a kegytárgyat elhurcolni/összetörni akaró ellenséges katonák bántalmazásának a következménye.⁵⁴ Bizonyára Csíksomlyón hallott hagyományként terjedt el, hogy e sebhely isteni rendelés folytán kijavíthatatlan: hiába festik le akárhányszor, az újabb festés lepattog róla.⁵⁵ A szobor csodás voltát jelzi, hogy többen tanúi voltak a könnyezésének, illetve verejtékezésének.⁵⁶ Ezért törölgetik azt a zarándokok a pünkösdi búcsú

45 Tánczos Vilmos: *Adatok a csíksomlyói kegyhely... 138. p.*; Uő: *Csíksomlyó a népi vallásosságban... 217. p.*

46 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V. 70. p.*

47 A szobor 2013-ban történt radikális átfestése során „kikerült” e virág a kis Jézus kezéből.

48 Az eredeti, majd átfestett szobor képét lásd: Tánczos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség... 201. p.*; Uő: *Csíksomlyó a népi vallásosságban... 225. p.*

49 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V. 70–71. p.*

50 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V. 71–72. p.*

51 Magyar Zoltán: *Erdélyi népmondák II. 512. p.*

52 Fosztó László: *i. m. 104. p.*

53 Bosnyák Sándor: *1100 történeti monda. (Folklor Archívum 20.) Budapest, 2001, MTA Néprajzi Kutatóintézete, 170. p.*

54 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V. 81–82. p.*

55 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V. 82. p.*

56 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V. 82–84. p.*

alkalmával a zsebkendőjükkel (akárcsak e szakrális rítus translációjaként az utóbbi időben már a barát templomában lévő másolat esetében is⁵⁷).

A kegyszobor által a hívek, zarándokok számára tolmácsolt jelek és cselekvések gazdag székelyföldi hagyománykörének⁵⁸ csak néhány eleme került át a moldvai csángó folklórra.⁵⁹ Talán a célzott és szisztematikus gyűjtések hiánya okozza, hogy a moldvai szájhagyományban viszonylag kevés folklórszöveg sorolható a segítő Mária eszmekörébe. Egy Sántha Alajos által 1936-ban közölt mirákulumtörténet⁶⁰ mindenesetre arra utal, hogy ilyen mondák Moldvában is régtől fogva ismertek lehettek, s hogy még manapság is gyűjthetők lennének csodás gyógyulásokról és egyéb imameghallgatásokról szóló kortárs mondák, amire a moldvai szobormásolat körül az utóbbi évtizedben megjelent offerek emlékeztetnek.⁶¹

A KEGYHELY CSODÁS KÖRNYEZETE

A Csíksomlyóra eljutó moldvai zarándokok a kegytemplomon és a Szűzanya szobrán kívül a búcsújárás alkalmával a kegyhely szakrális környezetével is megismerkedtek, sőt bizonyos mértékig annak részévé váltak. E folklórhagyományok többsége a pünkösdi szombati kikerülés és a vasárnap hajnali napba nézés helyszínére, a Kis-Somlyó hegyére vonatkozik. A „szent hegy” megszentelt, megkülönböztetett voltát jelzi, hogy tavasszal ott van a legtöbb virág, az erdei vadak nem háborgatják, ellenben a madarak oda gyűlnek legnagyobb számban énekelni, valamint hogy gyónás nélkül, bűnös lélekkel lehetetlen azt megmászni.⁶²

Mint azt a Salvator-kápolna külső falán máig látható 18. századi emléktábla jelzi, azon a helyen a régmúlt korok szem- és fültanúi mennyei lajtorját láttak az égből egészen odáig leereszkedni, miközben

57 Tánzos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség...* 203. p.; Uő: *Csíksomlyó a népi vallásosságban...* 228. p.

58 Magyar Zoltán: *A csíksomlyói kegyhely...* 218. p.

59 Például: Tánzos Vilmos: *Eleven ostya, szép virág. A moldvai csángó népi imák képei.* Csíkszereda, 2000, Pro-Print Könyvkiadó, 217. p.

60 Sántha Alajos: Bukovina Boldogasszonya. *Katolikus Világ*, 1936. augusztus, 251. p. Lásd még: *Moldvai Magyarság*, 2010. 9. sz. 5. p.

61 Tánzos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség...* 2016a. 203. p.; Uő: *Csíksomlyó a népi vallásosságban...* 229. p.

62 Tánzos Vilmos: *Adatok a csíksomlyói kegyhely...* 149. p.; Uő: *A moldvai magyarok búcsúvezetői...* 154. p.

angyali éneket lehetett hallani. Az angyali/mennyei latorja és énekszó motívuma⁶³ Csíksomlyó kapcsán a moldvai csángó folklórban is feltűnik: egy erről szóló folklórszöveget az ezredfordulón Lujzikalagorban jegyezték fel. Hogy a moldvai magyarok népi kultúrájában e hagyomány a csíksomlyói impulzusoknál is mélyebben gyökerezik, arra a *Codex Bandinus* egy 1646. évi beszédes adata utal. A Tatros menti híveit is felkereső missziós püspök az akkor még létezett Sztánfalván az ottani katolikusoktól azt hallotta, hogy a közeli fatemplomból éjjelenként csodálatos szépségű énekszót hallottak kiszűrődni az emberek.⁶⁴ Vélhetőleg ugyanerre a vallásos élményre utal néhány év múltán a Tatroson megforduló Bernardo Valentini da Perugia konventuális ferences szerzetes és Somfai Miklós csíksomlyói gvardián jelentése.⁶⁵

A Kis-Somlyó tetején lévő másik régi épülethez, a Salvator-kápolna mellett lévő Szenvedő Jézus-kápolnához más jellegű hagyományok fűződnek: egy trunki adatközlő személyes élmény alapján erősítette meg a gyűjtő kérdésére azt a közkeletű hagyományt, hogy a templom oltárát térden háromszor megkerülő búcsújárók a megkerülés közben megmagyarázhatatlan koppanást hallanak.⁶⁶ Hasonló csodás hanghatásokra a hagyomány szerint Csíksomlyó közvetlen közelében is akad példa: székely és gyimesi csángó mondák szerint a jelenleg egy mező közepén magában álló régi csikdelnei templomban bizonyos időközönként hallani lehet a Jordán folyó vizének csobogását.⁶⁷

Csíksomlyó a moldvai csángók szemében természetfeletti jelenéseknek és csodás látomásoknak is helyszíne. Többek szerint a kegyhelyen Szűz Mária nem csupán képmása által, hanem testi valójában is megjelent.⁶⁸ Pünkösd hajnalán a Kis-Somlyó hegyéről a felkelő Napban többen Szűz Máriát is látni vélik,⁶⁹ a vallásos élmény részesévé vált

63 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa* V. 431–432. p.

64 Domokos Pál Péter: *A moldvai magyarság...* 364., 366. p.

65 Benda Kálmán (szerk.): *Moldvai csángó-magyar okmánytár 1467–1706. II.* Budapest, 1989, Magyarságkutató Intézet, 481–483. p.

66 Peti Lehel: *A moldvai csángók vallásossága.* Budapest, 2008, Lucidus Kiadó, 125., 158. p.

67 Magyar Zoltán: *A csángók mondavilága...* 705. p.

68 Bosnyák Sándor: *A moldvai magyarok hitvilága.* (Folklor Archívum 12.) Budapest, 1980, Néprajzi Kutató Csoport, 205. p.; *Almók és látomások a 20–21. századból I.* Szerk.: Keszeg Vilmos, Peti Lehel és Pócs Éva. Budapest–Pécs, 2009, L’Harmattan – PTE Néprajzi-Kulturális Antropológia Tanszék, 156–157. p.

69 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa* V. 345. p.

moldvai zarándokok többsége azonban – a búcsújárók többségéhez hasonlóan – a felkelő Napban röpdöső, galamb képében látható Szentleket említi.⁷⁰ A mára részben turistalátványossággá és különféle neopogány csoportok liturgikus eseményévé vált „napba nézés”-nek évről évre mind kevesebb csángó résztvevője van, a korábbi évtizedek búcsújárói körében azonban a zarándoklat paraliturgikus csúcspontjának számított. Ebből is adódik, hogy a Nappal kapcsolatos kollektív látomások esetenként sokfélék és különbözőek is lehetnek (Jézus arca, egy kereszt, az oltáriszentség stb. képét is említik a katartikus esemény szemtanúi és részesei).⁷¹ Legalábbis azok számára, akik méltók a csodás jelenség meglátására, mert a csángó néphit szerint a bűnös emberek nem látnak semmit, vagy ha mégis, a felkelő Napban csak egy sárkányt/sárkányokat pillanthatnak meg.⁷²

AZ ISTENI BÜNTETÉS CSÍKSOMLYÓVAL KAPCSOLATOS HAGYOMÁNYAI

A moldvai csángók csíksomlyói búcsújárásának legkorábbi rétegeire is rávilágít az a bűn és bűnhődés típusú monda, amely a lujzikalagori szájhagyományban, valamint néhány környékbeli településen maradt fenn. E hagyomány szerint Szűz Mária nevezetes kegyszobra „adásvétel” révén jutott a csiki Szent Péter-egyházközség birtokába, akik cserébe egy hatalmas kiterjedésű hegyet (Bálványos-havasát) juttatták a Barát fölött is egyházi fennhatóságot gyakorló Lujzikalagor birtokába. A monda szerint azonban a már emlékezettel is elérhető időben a község haszonleső bírása jelentősebb összeg ellenében visszaadta a nevezett havast a csikiaknak, tettéért azonban elnyerte méltó büntetését, mert halála óráján ördögök jelentek meg a lelkéért.⁷³

Mint azt Tánczos Vilmos történeti források alapján kimutatta,⁷⁴ e folklórhagyomány eredeti rétege egy több évszázada valójában is megtörtént tranzakció volt, amely a moldvai magyarok csíksomlyói

70 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V.* 385. p.

71 Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa V.* 385–386. p.

72 Tánczos Vilmos: *Adatok a csíksomlyói kegyhely...* 153. p.

73 A monda első feljegyzése: Tánczos Vilmos: *Adatok a csíksomlyói kegyhely...* 138–139. p. Vö. Magyar Zoltán: *A magyar történeti mondák katalógusa. Típus- és motívumindex VI.* Budapest, 2018, Kairosz Kiadó, 211. p. Típuszáma: MZ VI. J 18.2. Az eladott Mária-szobor.

74 Tánczos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség...* 191–192., 195–196. p.

zarándoklatával is szoros összefüggésbe hozható. A már említett Loseiner Leonárd rendi krónikás kéziratos kronológiája (1786–1789),⁷⁵ valamint Szepesi Ignác erdélyi püspök 1823-ban íródott latin nyelvű feljegyzése⁷⁶ egyaránt megörökíti, hogy mintegy kétszáz évvel korábban a moldvai vajda azért adományozta a csíki Szent Péter-egyházmegyének (Csobotfalva, Csomortán, Taploca, Várdotfalva és Csíkszereda) az addig moldvai birtoknak számító Bálványos-havasát, hogy az a pünkösdi búcsúra érkező alattvalóinak évente háromnapos ellátást adjon. Mint azt Botár István írja: „A moldvai fejedelem adománya bizonyára nem közvetlenül a búcsújárás kialakulását követően jött létre, hanem már egy hosszabb ideje fennálló helyzetet kívánt ezzel orvosolni. Ez szintén azt sejteti, hogy a moldvaiak búcsújárása (és így maga a csíksomlyói pünkösdi búcsú is) a 17. század első felében, vagy már azt megelőzően létezett.”⁷⁷ Az említett birtokadományozásra nagy valószínűséggel még a 16. században sor kerülhetett, ugyanis nem valószínű, hogy a 16. század végére, 17. század elejére a megelőző háborús események következtében létszámát tekintve rendkívül megfogyatkozott moldvai magyarság képes lett volna a fejedelmi udvarban érdekei illeten érvényesítésére, annál inkább egy-két emberöltővel korábban, amikor még népes településeik komoly adózó társadalmi csoportot képviseltek (vö. „rezesek”⁷⁸).

A Csíksomlyóra érkező moldvai búcsúsok ellátása még a 20. század elején is szokásban volt a csíksomlyói-csobotfalvi egyházközségben,⁷⁹ azonban ez már egy korábbi szokásjog karitatív jellegű maradványa volt csupán. Azonban szájhagyományozott történelmi emlékezetként maguk a csángók is sokáig számon tartották szerzett „jussukat”, részben ez magyarázza máig tartó ragaszkodásukat a csobotfalvi plébániatemplomhoz,⁸⁰ s magát a mondát is, amely ugyan a hosszan tartó folklorizálódás során az eredeti történelmi hagyományhoz képest

75 Hivatkozik rá: Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása. II.* 76. p.

76 Közli: Benkő Károly: *Csik, Gyergyó és Kászton multja, jelene általános és részletes osztályokban.* Kolozsvárt, 1853, 97. p.; Domokos Pál Péter: „...édes Hazámnak akartam szolgálni...” 14–15. p.

77 Botár István: *Csíkszépvíz havasi kápolnái...* 21. p.

78 Domokos Pál Péter: „...édes Hazámnak akartam szolgálni...” 1330–1331. p.

79 Domokos Pál Péter: „...édes Hazámnak akartam szolgálni...” 16. p.

80 Tánzos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség...* 192. p. Helyi egyházi támogatással javarészt máig is itt gyülekeznek, itt virrasztanak és itt celebrálják számukra az ún. „csángó misét”.

jelentős mértékben átalakult (az adományozás oka, a havas ellenértéke és az adományozó személye is megváltozott), azonban kontúrjaiban, a valóságmagját tekintve népköltészeti alkotásként is megőrizte a közösségi emlékezetté vált hajdani jogi faktumot. A mondaszövegekben a kegyszobrot/havast kiárúsító Salamon Mihály egyébként létező történelmi személy volt Lujzikalagorban, a fiát maguk az adatközlők vagy azok szülei is ismerték, s habár a nevezett bíró a lelki üdvét ezáltal sem tudta megmenteni, a közvélekedés szerint jutott a csalárd módon szerzett pénzből az 1923–1942 között emelt, katedrális méretű helybeli templom részére, sőt helyi hagyomány szerint még a település feletti hegyeken magasodó három kápolna egyike is abból épült.

Csernik Antal, a lujzikalagoriak nevezetes búcsúvezetője mondta el Tánzos Vilmosnak azt a történetet is, miszerint egy fiatalember mindaddig képtelen volt kimenni csíksomlyói kálváriára, a „szent hegy” tetejére, amíg meg nem gyónt, mert Isten nem engedte meg neki, hogy a zarándoklatát bűnös lélekkel végbevigye.⁸¹ Noha a székely és gyimesi csángó folklórban máig rendkívül elterjedtek a kegyszobor megsértőinek isteni büntetéséről szóló narratívumok,⁸² hasonló történetekre a moldvai szájhagyományban nem akadtunk. Ellenben ismert szórványosan Moldvában is a nagy-somlyói „kőosztovára”-ról szóló monda, amely egy Úr színeváltozása napján szövással foglalkozó és ünneprontása miatt kővé vált asszonyról szól.⁸³

E monda alapjául szolgáló különös, ember formájú sziklát vélhetőleg a csángó búcsújáróknak is megmutatták a helybeliek pünkösdkor, és másodlagos értesülésként így vált részévé a kegyhely moldvai képzetkörének is. A kővé válás toposza – a bűn és bűnhődés kontextusában – azonban régtől fogva ismert Moldova földjén is, utalhatunk itt a Csalhó-hegység egy nevezetes sziklacsoportja kapcsán a nemzetközileg elterjedt Baba Dochia típusú mondára (ATU 368C*),⁸⁴ melyet a 18.

81 Tánzos Vilmos: *Adatok a csíksomlyói kegyhely...* 149. p.; Uő: *A moldvai magyarok búcsúvezetői...* 154. p.

82 Magyar Zoltán: *A magyar történelmi mondák katalógusa VI.* 208–212. p.

83 Magyar Zoltán: *A magyar történelmi mondák katalógusa VI.* 15–16. p.

84 Hans-Jörg Uther: *The Types of International Folktales I. A Classification and Bibliography.* (Folklore Fellows Communications 284–286.) Helsinki, 2004, Academia Scientarium Fennica, 230. p. Magyar előfordulásai: Magyar Zoltán: *A magyar történelmi mondák katalógusa VI.* 17–19. p.

század elején a tudós moldvai fejedelem, Dimitrie Cantemir is feljegyeztet.⁸⁵

ÖSSZEGZÉS

Csíksomlyó és a csíksomlyói pünkösdi búcsú egy korábbi regionális kegyhelyből és szakrális eseményből a rendszerváltozást követően néhány év leforgása alatt több százezres látogatottságú közösségi élménnyé, össznemzeti szimbólummá vált. Mindazok a vallásos témájú/jellegű narratív hagyományok, amelyek az utóbbi néhány évszázadban a búcsújáróhelyhez, illetve az ott őrzött, csodatévő hírű Mária-szoborhoz „tapadtak”, számos elemükben napjainkig fennmaradtak, illetve folklorizálódván vagy refolklorizálódván a népi kultúra organikus részévé váltak. Ezek a csíksomlyói legendák javarészt a kegyhelyen megismert helyi mondák formájában az ott megforduló magyar nyelvű és érzelmű papjaik, írástudó parasztkántoraik és búcsúvezetők, főként pedig a szájhagyomány révén bekerültek az ott évente nagy számban megjelenő moldvai csángók folklórába is. E vándorló történetek mellett azonban régtől fogva létezett a csíksomlyói kegyhellyel kapcsolatos mondáknak egy olyan csoportja is, amely csakis a Kárpátok keleti oldalán, túlnyomórészt a Bákó környéki – részben középkori eredetű – csángó falucsoportban ismert. Innen ered, e kistájra lokalizálható a csíksomlyói kegyszobor moldvai származásának eredethagyománya is, a húshagyat mondájához⁸⁶ hasonlóan egyikévé válva a moldvai magyar népi kultúra tájspecifikus folklórhagyományainak, kifejezve és legitímálva a moldvai csángóság „Csíksomlyóhoz és az ott található Csíksomlyói Szűzanyához való feltétlen ragaszkodását és az ottani katolikus vallásos kultúrában való otthonosság érzetét”.⁸⁷

85 Dimitrie Cantemir: *Moldva leírása*. Fordította Köllő Károly, Cselényi Béla, Debreczeni József. Az előszót írta Cselényi Béla. Bukarest, 1973, Kriterion Könyvkiadó, 50. p.

86 Magyar Zoltán: *Szent László a magyar néphagyományban...* 135–144. p.; Uő: A „húshagyat”. Adalékok egy csángó Szent László-mondához. *Ethnographia*, 109. (1998) 205–213. p.; Uő: *A magyar történeti mondák katalógusa. Típus- és motívum-index IIa*. Budapest, 2018, Kairosz Kiadó, 92–93., 143–145. p.; Uő: Szent László alakja a moldvai magyar történeti emlékezetben és folklórbán. In *Szent László Emlékkönyv*. Szerk.: Bódvai András. Budapest, 2021, Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 203–207. p.

87 Tánzos Vilmos: *Kulturális azonosság és idegenség...* 196. p.

Reveláció